

Ústav anglického jazyka a didaktiky

Anna Kudrnová

Posudek oponenta

Rématický podmět v psané angličtině v pravidelném preverbálním postavení vs. vytčení vytýkací konstrukcí

Diplomová práce
Praha, únor 2013

Předložená diplomová práce je příspěvkem k řešení problematiky aktuálního členění větného v angličtině. Autorka porovnává dvě anglické syntaktické struktury – věty s rématickým podmětem v preverbální pozici a vytýkací konstrukce (it-clefts) s vytčeným podmětem, přičemž si klade za cíl zjistit podmínky určující užití jedné nebo druhé konstrukce a možnost jejich zaměnitelnosti. Obecně platí, že anglický slovosled má především gramatickou funkci, proto v případě počátečního rématického podmětu gramatický princip působí proti základnímu rozložení výpovědní dynamičnosti.

Teoretická část velmi přehledně shrnuje teoretické poznatky o aktuálním členění větném. Autorka nejdříve popisuje historii konceptu AČV, připomíná přínos Mathesia, Daneše a především Firbase, na něhož navazují Adam, Chamonikolasová a Svoboda. Největší pozornost je přitom věnována dynamickým sémantickým škálám, které jsou zásadní pro praktickou část práce. Autorka charakterizuje prezentační a kvalifikační škálu, a dále kombinovanou, rozšířenou a speciální prezentační škálu a náležitě upozorňuje na problematické rozlišování mezi některými škálami. Dále jsou definovány čtyři základní faktory určující rozložení stupňů výpovědní dynamičnosti, tj. lineární řazení, sémantiku a kontext a intonace, přičemž v rámci vlastní analýzy se autorka soustředí na kontextový a sémantický faktor. Z těchto čtyř faktorů je v praktické části největší pozornost věnována kontextovému a sémantickému faktoru; autorka se zaměřuje na kontextovou zapojenost/nezapojenost větných členů, sémantický faktor je zkoumán jak z hlediska sémantiky slovesa i sémantiky větné.

Práce je metodologicky založena na získání 200 dokladů ze současného beletristického textu, tj. 100 příkladů věty s rématickým podmětem v preverbální pozici a 100 příkladů vytýkací konstrukcí s vytčeným podmětem. Bylo by možné upřesnit, jakým způsobem excerptce probíhala (pomocí korpusu, manuálně...)?

Praktická část je rozdělena do dvou hlavních podkapitol (4.1., 4.2.), které se oběma konstrukcím věnují nejdříve zvlášť, následně jsou výsledky shrnuty a porovnány v závěrečné páté kapitole. Konstrukce s preverbálním rématickým podmětem byly zkoumány z několika aspektů. V první řadě bylo třeba určit druh prezentační škály. Zde jednoznačně převládá prezentační škála (90%). Dále je pozornost věnována realizační formě podmětu. Ukazuje se, že prezentační škála vyžaduje podmět kontextově nezapojený; podmět je nejčastěji realizován substantivní frází (zájmeno, vlastní jméno a vztavná věta jsou zastoupeny v daleko menší míře). Při zkoumání dalšího aspektu, sémantiky slovesa v prezentační škále, vychází autorka především z Adama (2011) a dělí slovesa na dvě skupiny, tj. slovesa vyjadřující objevení se na scéně explicitně a implicitně. Posledními zkoumanými jevy je tranzitivita sloves a scéna (tj. fakultativní prvek v prezentační škále). Vytýkací konstrukce lze rozdělit do dvou typů stressed focus it-cleft (rématem je vytčený podmět) a information-presupposition it-cleft (rématem je vedlejší věta). Analýza ukazuje, že jednoznačně převládá první typ (64%). Na tomto místě je však třeba poznamenat, že několik příkladů by bylo možné hodnotit opačným způsobem: např. příklady 18, 41, 80 aj. bych považovala za „informative-presupposition it-clefts“ (konstrukce, jejichž vedlejší věty obsahují nové prvky). Co se týče dynamické sémantické škály, na základě analýzy převažuje u vytýkací konstrukce (s jedinou výjimkou) kvalifikační škála. Zajímalo by mě, jak autorka k takovému závěru došla. Je třeba vytknout, že při analýze dynamické sémantické škály autorka nebrala v potaz dva výše zmíněné typy vytýkací konstrukce (tj. stressed focus a information-presupposition it-clefts). Zdá se, že tyto dva typy vytýkací

konstrukce s určením sémantické škály úzce souvisí. Typ s vytčeným podmětem a vedlejší větou vyjadřující kontextově zapojenou informaci bych považovala za prezentační škálu.

Autorka při analýze objevila i několik problematických případů, jejichž podkladová struktura by mohla být vyjádřena i konstrukcí s preverbálním podmětem. Dochází však k závěru, že v těchto případech konstrukce nejsou zaměnitelné, neboť věty by tak ztratily svoji důležitou textovou funkci, která je vyjádřena právě vytýkací konstrukcí. Celková analýza ukazuje, že k zaměnitelnosti obou konstrukcí dochází výjimečně a pouze v případech, kdy podkladová struktura vykazuje klíčové rysy jak kvalifikační tak prezentační škály (tj. kontextově nezapojený podmět, nezapojené sloveso).

Celkově je práce systematická, doplněná přehlednými tabulkami. Je třeba ocenit také appendix, který je přehledně sestavený, u každého příkladu je uvedena klasifikace dle všech zkoumaných aspektů. Výhradu lze mít pouze k číslování příkladů. Jakým způsobem je možné dohledat příklady uvedené v analýze v appendixu? Bylo by praktičtější, kdyby u analyzovaných příkladů bylo uvedeno i číslo příkladu v appendixu.

Poznámky k jednotlivostem:

- Je nějaký důvod, proč jste již v teoretické části uváděla často vlastní excerpované příklady? Většinou se v teoretické části uvádějí příklady převzaté z gramatik nebo studií, vlastní příklady se potom většinou objevují až v empirické části práce a porovnávají se s těmi „prototypickými“.
- str. 14 - uvádíte, že rematický preverbální podmět je realizací prezentační škály, zatímco vytýkací konstrukce jsou realizací kvalifikační škály. Uvádí se toto v odborné literatuře nebo je to Vaše dedukce?
- str. 16 – mohla byste blíže vysvětlit hranici mezi př. 3 a 4? Př. 3 hodnotíte jako Extended Presentation Scale a př. 4 jako Pr.-Scale proper? Nemělo by to být spíše naopak? Spíše bych se přiklápěla k opačnému hodnocení příkladů: v př. 4 infinitiv účelu funkci specifikace a nejde zde o tzv. double rheme, čili Extended presentation Scale (podobný příklad uvádí Adam ve svých skriptech), naopak v př. 3 kdy má „holding pints“ funkci doplňku podmětu bych považovala za Pr-scale proper.
- str. 24 – při citaci – několikrát omylem dvakrát uveden autor - Firbas (Firbas 1992: 23-24)
- str. 26 – př. 17 – proč je „in charge“ určeno jako kontextově zapojené? – Bez předchozího kontextu se mi zdá, že by mohlo být nezapojené a rématem.
- str. 36 – realizační formy podmětu – všechny formy noun phrase, pronoun i proper name jsou vlastně typy substantivních frází (noun phrases)
- str. 39/43 – „too much damage has been done“ – *do* klasifikujete jako *verbum efficiendi*, *damage* jako *effected goal*. Řekla bych, že sloveso *do* je zde sémanticky prázdné, blíží se tak sponovým slovesům, a *damage* bych spíše hodnotila jako eventive object.

Závěr: Při hodnocení práce je nutno přihlížet k obtížnosti tématu. Anna Kudrnová si vcelku dobře poradila s danou tematikou, obohatila popis vět s rematickým podmětem v preverbální pozici a vytýkacích konstrukcích s vytčeným podmětem z hlediska aktuálního členění větného, a nabízí tak - i přes výše uvedené nedostatky - řadu podnětů pro další výzkum. K obhajobě ji proto doporučuji a předběžně hodnotím jako výbornou až velmi dobrou.

PhDr. Gabriela Brůhová, Ph.D.

V Praze 28.1.2013